

Streszczenie

W niniejszej rozprawie opisano syntezę i badania właściwości fizycznych kilku związków zbudowanych z klastrów endohedralnych. Ich własności fizyczne zostały opisane po raz pierwszy za pomocą pomiarów podatności magnetycznej, ciepła właściwego i transportu elektrycznego.

Pierwsza część pracy opisuje budowę związków endohedralnych, syntezę materiałów wykonanych podczas badań oraz wzory, modele i metody wykorzystane do opisu właściwości fizycznych zbadanych związków. Opis teoretyczny przedstawiony na początku pracy jest wykorzystany w kolejnych rozdziałach jako przykłady zależności i relacji występujących pomiędzy mierzonymi czynnikami. Zachowanie przykładowych związków przyjęte było jako swoisty „punk referencyjny” dla dalszej analizy. Kolejne rozdziały zawierają opisy własności fizycznych związków: $RuAl_6$, Zr_5Al_4 , Os_4Al_{13} , $PdGa_5$, M_2Al_9 (gdzie $M = Co, Rh, Ir$), MCo_2Al_9 (gdzie $M = Sr, Ba, Eu$) oraz $RE_3Ni_5Al_{19}$ (gdzie $RE = Y, Nd, Sm, Gd, Tb, Dy, Ho$ i Er).

Badane materiały uwzględniały nadprzewodniki: $RuAl_6$, Zr_5Al_4 , Os_4Al_{13} oraz $PdGa_5$, których temperatury krytyczne wyniosły odpowiednio $T_c = 1.21$ K, 1.82 K, 5.29 K i 1.60 K. Po raz pierwszy zostały ustalone ich właściwości i parametry stanu nadprzewodzącego. Związki zawierające glin okazały się być nadprzewodnikami typu II, podczas gdy związek z galem jest nadprzewodnikiem pośrednim między typem I a II. Reguły Matthiasa posłużyły jako odniesienie w celu próby ustalenia pochodzenia nadprzewodnictwa w otrzymanych próbkach. Badania pomogły rozszerzyć diagram endohedralnych nadprzewodników i ustalić rolę struktury w przewidywaniu stanu nadprzewodnictwa. Otrzymane temperatury krytyczne zostały porównane ze znanymi informacjami na temat galowych związków endohedralnych i dały przesłanki do stworzenia podobnego diagramu dla endohedralnych nadprzewodników z glinem.

Dodatkowo w pracy zostały przedstawione właściwości fizyczne innych serii związków, które posiadają ciekawe własności. Związki z rodziny M_2Al_9 (gdzie $M = Co, Rh, Ir$) po raz pierwszy zostały opisane jako materiały charakteryzujące się dużym, nienasycającym się magnetooporem. Jego wartości sięgają 270%, 830% oraz 210% odpowiednio dla Co_2Al_9 , Rh_2Al_9 i Ir_2Al_9 w najniższej temperaturze ($T = 1.9$ K).

Synteza oraz badania serii związków MCo_2Al_9 (gdzie $M = Sr, Ba, Eu$) pozwoliły odkryć złożone, schodkowe zachowanie własności magnetycznych $M(H)$ $EuCo_2Al_9$ poniżej $T = 3.5$ K. Zjawisko to jest obserwowane w przypadku przyłożenia pola magnetycznego wzdłuż osi c kryształu, podczas gdy w płaszczyźnie (ab) widoczny jest tylko jeden punkt nasycenia $M(H)$. Zachowanie to zostało opisane wykorzystując model najbliższych sąsiadów Isinga. Według niego spiny najbliższych sąsiadów jonu Eu^{2+} są sprzężone ferromagnetycznie wzdłuż osi c , podczas gdy w płaszczyźnie ab (gdzie obecna jest trójkątna sieć jonów) występuje frustracja geometryczna.

Na koniec opisano syntezę i własności fizyczne rodziny związków $RE_3Ni_5Al_{19}$ (gdzie $RE = Y, Nd, Sm, Gd, Tb, Dy, Ho$ i Er). Przeprowadzone badania ujawniły złożone własności magnetyczne tych związków, z widocznymi nawet trzema przemianami dla $RE = Sm, Gd, Tb$ i Dy . Jedyne w $Y_3Ni_5Al_{19}$ nie znaleziono przemian magnetycznych. Najwyższa temperatura przemiany występująca w cieple właściwym została narysowana w funkcji czynnika de-Gennesa. Wszystkie próbki oprócz $Gd_3Ni_5Al_{19}$ zachowały skalowanie de-Gennesa. To zjawisko jest najprawdopodobniej związane z brakiem wkładu orbitalnego do całkowitego momentu magnetycznego w jonie Gd^{3+} ($S=7/2, L=0$).

Badania właściwości fizycznych związków zawierających klastry endohedralne są istotne do ustalenia empirycznych zasad tworzenia nowych materiałów o pożądanych właściwościach. Odkrycie uniwersalnego „przepisu” syntezy nadprzewodnika byłoby pierwszym krokiem do stworzenia takich metod. Zaprezentowane badania doprowadziły do syntezy i zbadania własności nowych materiałów oraz opisanie właściwości fizycznych znanych układów. Otrzymane wyniki mogą pozwolić na stworzenie diagramu glinowych endohedralnych nadprzewodników i pomóc ustalić, dlaczego pewne materiały są nadprzewodnikami, podczas gdy inne posiadają inne interesujące własności fizyczne.